

УДК 336.764(477)

[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-4\(10\)-44-55](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-4(10)-44-55)

Попадинець Ірина Романівна кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри управління та бізнес-адміністрування, Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника, вул. Шевченка, 2, м. Івано-Франківськ, 76025, тел.: (0342) 53-15-54, <https://orcid.org/0000-0003-0456-827X>.

Гавадзин Наталія Олегівна кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри управління та адміністрування, Університет короля Данина, вул. Євгена Коновальця, 35, м. Івано-Франківськ, 76018, тел.: (068) 755-75-75, <https://orcid.org/0000-0002-5662-2939>.

Марків Марія Михайлівна кандидат економічних наук, доцент кафедри управління та адміністрування, Університету Короля Данила, вул. Коновальця, 35, м. Івано-Франківськ, 76018, тел.: (068) 755-75-75, <https://orcid.org/0000-0002-1974-219X>.

Григорська Наталія Олегівна кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри управління та адміністрування, Університет короля Данина, вул. Євгена Коновальця, 35, м. Івано-Франківськ, 76018, тел.: (068) 755-75-75, <https://orcid.org/0000-0002-5662-2939>.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БІРЖОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Анотація. Проаналізовано стан фондового ринку за останні 5 років та встановлено, що значно скоротилась кількість фондових бірж на ринку України і станом на кінець 2019 року функціонувало 10 фондових біржі, які мали ліцензію на провадження діяльності з організації торгівлі на ринку цінних паперів. Виокремлено діяльність провідних фондових бірж України: АТ «Українська біржа»; АТ «Фондова біржа «ПФТС»»; ПрАТ «Фондова біржа «Перспектива»»; ПрАТ «Українська фондова біржа». Проведений детальний аналіз індексів провідних фондових бірж та виявлено не однорідність коливань в період світової пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення росії в Україну.

На початку 2019 року індекс ПФТС демонстрував найбільше своє зростання аж до настання світової пандемії COVID-19. Цей період характеризувався коливальним рухом: поступово знижуючи своє зростання,

але зберігаючи стабільний розвиток та репутацію фондової біржі. Повномасштабне вторгнення росії в Україну спричинило спочатку не значне зниження індексу ПФТС, але завдяки підтримці партнерів стабілізувала своє становище на фондовому ринку. Щодо індексу UX Української біржі, то пік розвитку припадає на січень 2021 року. Таке зростання тривало до початку повномасштабне вторгнення росії в Україну. Ці трагічні подію спричинили спад індексу UX до січня 2023 року і сьогодні індекс UX динамічно зростає. Не менш цікава ситуація спостерігається фондовій біржі «Перспектива». 24 лютого 2022 року привело до повної зупинки діяльності фондової біржі «Перспектива». У березні та липні 2022 року фондова біржа «Перспектива» не здійснювала торгові операції, хоча тривалий час була лідером фондового ринку України. Починаючи з серпня 2022 року фондова біржа «Перспектива» намагалася відновити свою діяльність, але це не було і 2/3 попередніх обсягів торгів. Станом на сьогодні прослідковується пошвавлення торгів на фондовій біржі «Перспектива» і на сьогодні біржа відновила половину потужності обсягів своїх торгів.

Запропоновано ряд заходів, що допоможуть стабілізувати та розвинути фондовий ринок України у післявоєнний період. Пропоновані заходи мають як об'єктивних характер, так і суб'єктивний.

Ключові слова: фондовий ринок, індекс, біржа, обсяг торгів, світової пандемії COVID-19, повномасштабне вторгнення росії в Україну.

Popadynets Iryna Romanivna Phd in economics, Associate Professor of the Department of Management and Business Administration, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Shevchenko St., 2, Ivano-Frankivsk, 76025, tel.: (0342) 53-15-54, <https://orcid.org/0000-0003-0456-827X>.

Havadzyn Nataliia Olehivna Phd in economics, professor of the department of management and administration, Korolya Danylo University, Ivano-Frankivsk, 76018, tel.: (068) 755-75-75, <https://orcid.org/0000-0002-5662-2939>.

Markiv Mariia Mykhaylivna Phd in economics, professor of the department of management and administration, Korolya Danylo University, Ivano-Frankivsk, 76018, tel.: (068) 755-75-75, <https://orcid.org/0000-0002-1974-219X>.

Hryhorska Nataliya Myronivna Phd in economics, professor of the department of management and administration, Korolya Danylo University, Ivano-Frankivsk, 76018, tel.: (068) 755-75-75, <https://orcid.org/0000-0001-6139-2296>.

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE STOCK MARKET OF UKRAINE IN THE POST-WAR PERIOD

Abstract. The state of the stock market over the past 5 years was analyzed and it was established that the number of stock exchanges on the Ukrainian market has significantly decreased and as of the end of 2019, 10 stock exchanges were operating that had a license to conduct activities for the organization of trading on the securities market. The activities of the leading stock exchanges of Ukraine are singled out: JSC "Ukrainian Exchange"; JSC "PFTS Stock Exchange"; PJSC "Perspektiva Stock Exchange"; PJSC "Ukrainian Stock Exchange". A detailed analysis of the indices of the leading stock exchanges was carried out and the non-homogeneity of fluctuations during the global pandemic of COVID-19 and the full-scale invasion of Russia into Ukraine was revealed.

At the beginning of 2019, the PFTS index showed its greatest growth until the onset of the global COVID-19 pandemic. This period was characterized by fluctuating movement: gradually reducing its growth, but maintaining the stable development and reputation of the stock exchange. Russia's full-scale invasion of Ukraine initially caused a slight decrease in the PFTS index, but thanks to the support of its partners, it stabilized its position on the stock market. As for the UX index of the Ukrainian Stock Exchange, the peak of development falls on January 2021. This growth continued until the beginning of the full-scale Russian invasion of Ukraine. These tragic events caused the decline of the UX index until January 2023 and today the UX index is growing dynamically. An equally interesting situation is observed at the stock exchange "Perspektiva". On February 24, 2022, the activity of the stock exchange "Perspektiva" was completely stopped. In March and July 2022, the stock exchange "Perspektiva" did not carry out trading operations, although it was the leader of the stock market of Ukraine for a long time. Starting from August 2022, the stock exchange "Perspektiva" tried to resume its activities, but it was not even 2/3 of the previous trading volumes. As of today, the revitalization of trading on the "Perspektiva" stock exchange is being monitored, and today the exchange has restored half of its trading capacity.

A number of measures are proposed that will help stabilize and develop the stock market of Ukraine in the post-war period. The proposed measures are both objective and subjective in nature.

Keywords: stock market, index, stock exchange, trading volume, global pandemic of COVID-19, full-scale Russian invasion of Ukraine.

Постановка проблеми. Протягом останніх років фондовий ринок України зазнав значних коливань. Варто відзначити, що незважаючи на 30-річний його розвиток та процес реформування фондовий ринок знаходиться на початковому етапі розвитку. Дійсно, не встиг він оговтатися від світової пандемії COVID-19 як Україну сколихнуло повномасштабне

вторгнення росії. В залежності від свого рівня стійкості кожна фондова біржа проходила свій життєвий цикл від адаптування до сучасних умов фондового ринку в умовах війни до закриття чи тимчасового припинення діяльності. Ефективні реформи в післявоєнний період можуть не тільки стимулювати та розвинути діяльність фондових бірж, але і забезпечити стабільний розвиток.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Повоєнний період є бажаною перспективою для всієї України. Науковці прогнозують зростання всіх сфер нашого життя та активізацію світової спільноти щодо допомоги Україні та її відновленню. Уже зараз прослідковується активізація досліджень в кожній зі сфер. Фондовий ринок не виключенням, зокрема стан функціонування фондових бірж у своїх працях висвітлювали І. Пахомова, Є. Ващенко [8], В. Осипов, Т. Крусір [7]. Перспективам розвитку фондового ринку України присвятили свої дослідження Л. Заволока, А. Лінник, Д. Колесник [1], О. Заславська [2]. Ефективність функціонування фондових бірж України розглядали у своїх роботах Р. Муйла [6], М. Солодкий, В. Яворська [10] та інші.

Мета статті - аналіз фондового ринку України за останні 5 років з виокремленням перспектив розвитку в повоєнний період.

Виклад основного матеріалу. Станом на початок 2020 року в Україні були зареєстровано понад 600 бірж. При чому починаючи з 2016 року українські біржі перестали ділити за спеціалізацією, вони набули ознак універсальності. За період 2015-2019 рр. в Україні значно скоротилась кількість фондових бірж (на 50%) і станом на кінець 2019 року функціонувало 10 фондових біржі, які мають ліцензію на провадження діяльності з організації торгівлі на ринку цінних паперів: АТ «Українська біржа»; АТ «Фондова біржа «ПФТС»; ПрАТ «Фондова біржа «Перспектива»; ПрАТ «Українська фондова біржа» (рис. 1).

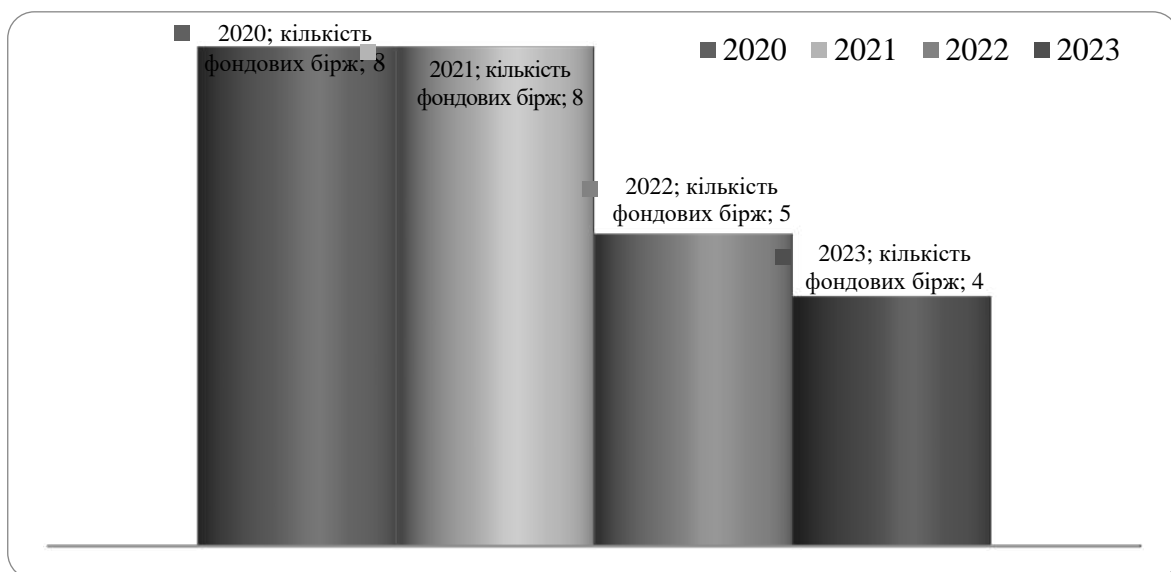

Рис. 1. Діючі біржі на фондовому ринку

Зокрема, фондова біржа «Перспектива» очолювала рейтинг з 2012 року, але за результатами минулого року, вона поступилась ПФТС (Перша Фондова Торгова Система), яка є однією з найстаріших фондових бірж України. Як свідчать дані самої «Перспективи» минулого року обсяг торгів на біржі зріс на 7,8% до 217,1 млрд. грн., але дані ПФТС виявились кращими - обсяг торгів на ній зріс на 67% до 221,5 млрд. грн. Третю сходинку зайняла «Українська біржа», яка хоча і наростила обсяги вп'ятеро, - до 13,3 млрд. грн., але все одно з великим відривом відстає від ПФТС та «Перспективи».

Проаналізуємо як вплинули світова пандемія COVID-19 та повномасштабне вторгнення росії в Україну в розрізі світових тенденцій розвитку біржового ринку. Найбільшою біржею цінних паперів України є фондова біржа ПФТС (Перша Фондова Торгова Система). Біржа є кореспондованим членом Світової Федерації Фондових Бірж та членом Міжнародної Асоціації бірж СНД. За результатами торгів розраховується та публікується індекс ПФТС - український біржовий (фондовий) індекс. Індекс ПФТС, разом з індексом UX є основним показником стану фінансового ринку України. До "індексного кошику" входять найбільш ліквідні акції, по яких здійснюється найбільша кількість угод. Перелік акцій для розрахунку індексу формується Індексним комітетом ПФТС на підставі даних про ринкову капіталізацію, обсяг торгів, кількість угод, та інших факторів, що впливають на ліквідність акцій.

Дата 1 жовтня 1997 року є базовим періодом, з якого починається розрахунок індексу ПФТС. Станом на серпень 2007 року індекс ПФТС мав значення близько 1000. На рис. 2 розглянемо динаміку індексу ПФТС починаючи з світової пандемії COVID-19 до тепер, враховуючи період початку повномасштабне вторгнення росії в Україну. Як бачимо з рис. 2 індекс ПФТС найбільшого зростання зазнав на початку 2019 року і до настання пандемії COVID-19 зазнавав коливальних змін: поступово знижуючи своє зростання, але зберігаючи стабільний розвиток. Світова криза пов'язана з пандемією COVID-19 вплинула на фондовий ринок України, але фондова біржа ПФТС змогла стабілізувати свою діяльність і демонструвала стабільність, що дозволило втримати репутацію біржі. 24 лютого 2022 року, коли відбулося повномасштабне вторгнення росії в Україну фондова біржа ПФТС продемонстроване спочатку не значне зниження індексу ПФТС, але завдяки підтримці світових партнерів стабілізувала своє становище на фондовому ринку.

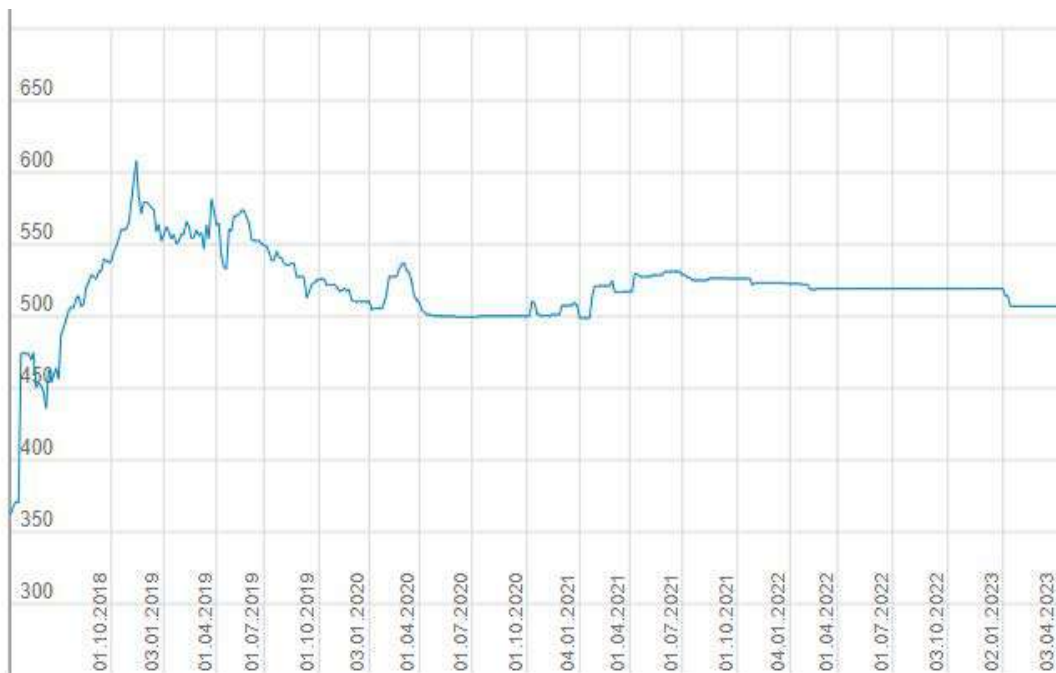

Рис. 2. Динаміка індексу ПФТС за 5 років

Якщо аналізувати індекс ПФТС за останні 3 місяці, то з рис. 3 видно стрімке падіння даного індексу впродовж 16 січня 2023 року до 7 квітня 2023 року.. Проте, варто зауважити, що зміщення позиції вниз відбулося тільки на 7 одиниць, що не має істотного впливу на стан індексу ПФТС на фондовому ринку і дозволяє біржі ПФТС займати лідируючі позиції.

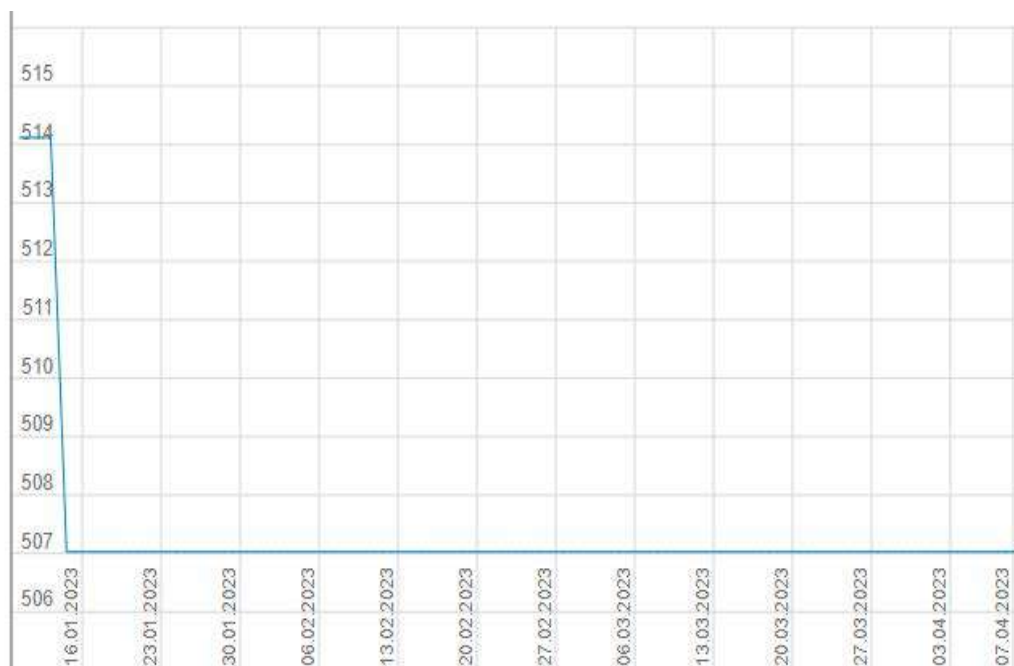

Рис. 3. Динаміка індексу ПФТС за 3 місяці (січень-квітень 2023 року)

Не менш значимою на фондовому ринку є Українська біржа, яку було відкрито 15 травня 2008 року і вона входить в трійку лідерів фондового ринку України. За результатами торгів розраховується та публікується індекс UX (індекс Української біржі) - український фондовий індекс. Розрахунок та публікація індексу UX почалися 27 квітня 2009 року. Значення індексу було розраховано з початку торгів, 26 березня 2009 року, і на цю дату значення індексу було прийнято рівним 500. Індекс UX, разом з індексом ПФТС є основними показниками стану фінансового ринку України. Зараз індекс UX розраховується на ґрунті цін 15 акцій "блакитних фішок" України - акцій найбільших українських компаній, лідерів у своїх галузях. Аналогічно біржі ПФТС розглянемо коливання індексу UX на рис. 3. Графік індексу UX, також, демонструє коливальний характер. Світова пандемія COVID-19 вплинула більше на пандемією індексу UX, ніж на індекс ПФТС, що можна прослідкувати на графіку рис. 4. Але починаючи з січня 2021 року індексу UX продемонстрував різке зростання та коливальну стабілізацію, аж до початку повномасштабне вторгнення росії в Україну. Ці трагічні події спричинили спад індексу UX до січня 2023 року і як бачимо з графіку сьогодні індекс UX перебуває на піку свого зростання.

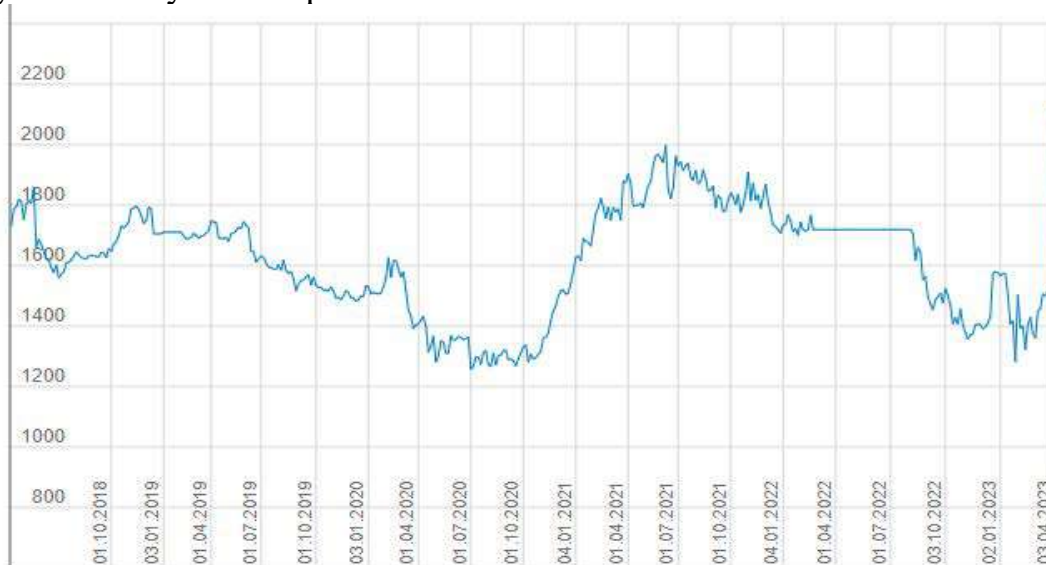

Рис. 4. Динаміка індексу UX за 5 років

Розглядаючи динаміку індексу UX за 3 місяці можна спостерігати позитивно-стабільну динаміку розвитку Української біржі. Варто відмітити, що кризовий період припав на річницю повномасштабного вторгнення росії в Україну. Але вже за тиждень можна спостерігати зростання та стабілізацію індексу UX. Як видно на рис. 5 початок квітня 2023 року характеризується стрибко-подібною динамікою. Адже, 3 квітня 2023 року відбувався різкий зріст індексу UX, а вже 7 квітня 2023 року повернення індексу UX до позицій від початку року.

Рис. 5. Динаміка індексу UX за 3 місяці (січень-квітень 2023 року)

Не менш цікава ситуація спостерігається фондовій біржі «Перспектива». Розглянемо динаміку обсягів торгів, які припали на період світової пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення росії в Україну (рис. 6). 24 лютого 2022 року привело до повної зупинки діяльності фондової біржі «Перспектива». У березні та липні 2022 року фондова біржа «Перспектива» не здійснювала торгові операції, хоча тривалий час була лідером фондового ринку України. Починаючи з серпня 2022 року фондова біржа «Перспектива» намагалася відновити свою діяльність, але це не було і 2/3 попередніх обсягів торгів. Станом на сьогодні прослідковується поживлення торгів на фондовій біржі «Перспектива» і з рис. 6 видно, що біржа відновила половину потужності обсягів своїх торгів.

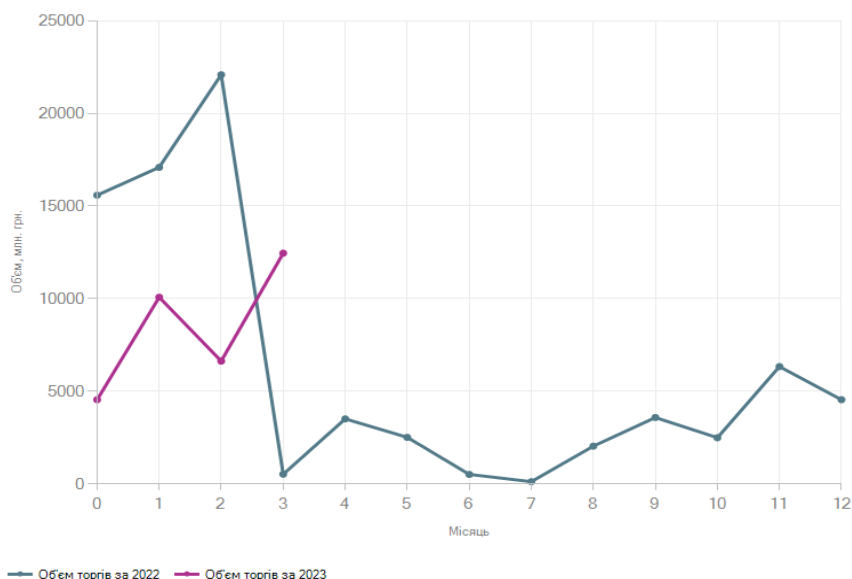

Рис. 6. Динаміка обсягів торгів на фондовій біржі «Перспектива»

Отже, аналіз провідних бірж фондового ринку України демонструє як позитивну так і негативну динаміку свої індексів. Але дякуючи підтримці світової спільноти можна прогнозувати розвиток фондового ринку у повоєнний період. Деталізуємо основні напрями стабілізації фондового ринку України в повоєнний період, які варто розділити на об'єктивного та суб'єктивного характеру.

До заходів стабілізації фондового ринку у повоєнний період об'єктивного характеру варто віднести:

1. Вдосконалення нормативно-правової бази, що є основою біржової торгівлі. Основними законами, що регулюють біржову діяльність в Україні є закони: «Про товарну біржу» і «Про цінні папери та фондову біржу». Нормативно-правові акти постійно змінюються, проте це ніяк не впливає на розвиток біржової торгівлі через їхню неефективність.

2. Розширення правового поля діяльності фондових бірж. Через недостатнє державне регулювання біржової торгівлі торгівля багатьма фінансовими інструментами не є можливою.

3. Забезпечення конкурентної боротьби на фондовому ринку. Конкуренція – це потужний важіль розвитку економіки. Адже, коли на ринку присутні в достатній кількості і продавці, і покупці, то рівень конкурентної боротьби різко зростає. І дійсно є можливість отримання якісного товару за достойну ціну та навпаки. Через його відсутність у бірж немає стимулів, щоб розвиватись та обійти конкурента. Коли на біржовому ринку виникає чи дефіцит товарів чи його профіцит, то відповідно відбувається знецінення однієї зі сторін біржового торгу. І звісно, варто зауважити, що при штучному встановлення ціни на біржовий товар, просто втрачається суть самої біржі і вона виконує просто функцію посередника.

4. Пожвавлення надлишкових коштів, які б населення могло б вкладати у фондовий ринок України.

5. Зниження економічна криза через бойові дії в країні, адже ми розглядаємо післявоєнний період. Звісно значна частина коштів буде йти на відновлення після воєнних дій з росією, але ошадливість громадян України притаманна їхньому менталітету. Тому існує велика вірогідність щодо вкладання коштів у фондовий ринок Україні при умові, що зросте довіра до нього і він буде гарантувати безпеку чи покупцю чи споживачу на рівні вільного ціноутворення та законодавчої захищеності.

До заходів стабілізації фондового ринку у повоєнний період суб'єктивного характеру варто віднести:

1. Формування необхідних знань у суб'єктів фондового ринку про переваги фондових бірж щодо технології біржової діяльності. Оскільки, українські учасники фондового ринку звикли до традиційних систем торгівлі, то важливо детально інформувати про безпосередньо процес біржового торгу та функції саме фондової біржі, яка покликана збалансовувати попит і пропозицію на біржовому ринку.

2. Формування цифрових компетенцій суб'єктів фондового ринку. Адже, світова практика фондового ринку демонструє ефективність функціонування цифрових бірж. Провідні фондові біржі України ефективно здійснюють торгівлю фінансовими інструментами он лайн. Тому як покупець так і продавець повинні мати цифрові компетенції для можливості бути активним учасником фондової біржі он лайн.

3. Відсутність чесності у веденні біржової торгівлі. Прикладом цього є Українська міжбанківська валютна біржа, у якої забрали ліцензію через те, що вона не подавала вчасно фінансову звітність, а також тому, що документи не були приведені у відповідність із стандартами. Це показує, що біржі є що приховувати і що вона проводила незаконні валютні операції.

Звісно післявоєнний період для українського фондового ринку має набути напряму інтеграції у світовий фондовий ринок. Адже, на відмінну від фондових ринків високорозвинених країн фондовий ринок України відстає від міжнародних вимог і стандартів. В Україні спосіб залучення інвестицій за допомогою IPO теж є недостатньо розвиненим, що становить суттєву проблему, яка стримує його розвиток. На сучасному етапі лише незначна частка українських компаній вивели свої акції на світовий фондовий ринок. Найчастіше українські компанії виходять з IPO на Варшавську (ВФБ), Лондонську, а також Франкфуртську фондові біржі, хоча, як перспектива, великі підприємства можуть спробувати здійснювати IPO на азійських ринках, зокрема на Гонконгській фондовій біржі

Розглянемо механізм інтеграції українського фондового ринку у світовий фондовий ринок, який представлений такими складовими елементами:

Організаційно-економічні фактори, що впливають на процес інтеграції українського фондового ринку.

Етапи збалансованої інтеграції українського фондового ринку включають активізацію міжнародного співробітництва; визнання українського фондового ринку як фондового ринку економіки, що розвивається; участь фондового ринку в інтеграційних об'єднаннях.

1. Інструментами інтеграції українського фондового ринку є міжнародне співробітництво, адаптація міжнародних стандартів на біржовому ринку України, координація діяльності регуляторів, створення мегарегулятора, інформаційна прозорість тощо.

Висновки. Незважаючи на тривале функціонування фондового ринку в Україні, він досі перебуває на початковому етапі свого розвитку. Дану ситуацію можна описати як суб'єктивними: відсутність довіри до біржової торгівлі, не розуміння технології біржової торгівлі, відсутність цифрових компетенцій учасників фондової біржі, так і об'єктивними факторами: низькій рівень нормативно-правової бази, відсутність конкурентної боротьби, низькі доходи населення і т.д.

Аналіз фондового ринку в Україні за останні п'ять років показав скорочення кількості фондових бірж на ринку України і, що станом на кінець 2019 року функціонувало 10 фондових біржі, які мали ліцензію на провадження діяльності з організації торгівлі на ринку цінних паперів. Виокремлено діяльність провідних фондових бірж України: АТ «Українська біржа»; АТ «Фондова біржа «ПФТС»»; ПрАТ «Фондова біржа «Перспектива»»; ПрАТ «Українська фондова біржа». Проведений детальний аналіз індексів провідних фондових бірж та виявлено не однорідність коливань в період світової пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення росії в Україну.

Важливим кроком у розвитку фондового ринку стала адаптація українського законодавства до положень ЄС. Говорячи про реформування фондового ринку країни, варто враховувати досвід Польщі, адже, показники його ефективного функціонування на сучасному етапі розвитку свідчать про дієвість упроваджених реформ. Адаптація успішно впроваджених реформ наших сусідів дозволить вдосконалити та покращити ситуації на українському фондовому ринку. Також слід зазначити, що на сьогоднішній день невелика кількість українських компаній вивели свої акції на міжнародний фондовий ринок, тому потрібно збільшувати ІРО, оскільки це один із найефективніших способів залучення інвестицій в українську економіку. Формами інтеграції українського фондового ринку можуть бути альянси, асоціації, повне членство тощо.

Література:

1. Заволока Л.О., Лінник А.О., Колесник Д.С. Фондовий ринок: сучасний стан та перспективи розвитку. Економіка і суспільство. 2018. №18. С.758-761 DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-18-106>.
2. Заславська О.І. Проблеми та перспективи розвитку фондових бірж в Україні. Науковий вісник Ужгородського університету Серія "Економіка". 2015. Випуск 2 (46). С.310-315.
3. Муйла Р.Ю. Проблеми діяльності фондових бірж в Україні. 2018 URL: <http://libfor.com/index.php?newsid=3275>(дата звернення 09.04.2023).

4. Осипов В. І., Крусір Т. О. Сучасний стан фондового ринку України. Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. 2019. Том 18. Вип. 1 (41). С. 184-187.
5. Офіційний сайт Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/markets/stock/pfts/> (дата звернення 09.04.2023)
6. Офіційний сайт Фондової біржі «Перспектива». URL: <http://fbp.com.ua/Turnover.aspx?period=2023> (дата звернення 09.04.2023)
7. Пахомова І. Г., Ващенко Є. О. Сучасний стан фондових бірж України. Ефективна економіка. 2017. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5872> (дата звернення 09.04.2023)
8. Солодкий М.О., Резнік Н.П., Яворська В.О. Основи біржової діяльності: навч. посібник. Київ: ЦП Компринт, 2017. 450 с.
9. Шевченко А. А., Петренко О. П., Кравченко Ю. І. Сучасний стан функціонування фондових бірж в Україні. *Modern Economics*. 2021. № 27(2021). С. 228-234. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V27\(2021\)-32](https://doi.org/10.31521/modecon.V27(2021)-32).

References:

1. Zavaloka, L.O., Linyk, A.O., & Kolesnyk, D.S. (2018). Fondovyi rynek: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku [Stock market: current state and prospects of development]. *Ekonomika i suspilystvo-Economy and society*, 18, 758-761. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-18-106> [in Ukrainian].
2. Zaslavsjka, O.I. (2015). Problemy ta perspektyvy rozvytku fondovykh birzh v Ukraini [Problems and prospects for the development of stock exchanges in Ukraine]. *Naukovyj visnyk Uzhghorodskjogho universytetu Serija "Ekonomika"- Scientific Bulletin of Uzhgorod University Series "Economics"*, 2 (46), 310-315 [in Ukrainian].
3. Mujla, R.Ju. (2018). Problemy diialnosti fondovykh birzh v Ukraini [Problems of stock exchanges in Ukraine]. (n.d.). <http://libfor.com>. Retrieved from: <http://libfor.com/index.php?newsid=3275> [in Ukrainian].
4. Osypov, V. I., & Krusir, T. O. (2019). Suchasnyi stan fondovoho rynku Ukrainy [The current state of the stock market of Ukraine]. *Rynkova ekonomika: suchasna teorija i praktyka upravlinnja- Market economy: modern management theory and practice*, 1 (41), 184-187 [in Ukrainian].
5. Ofitsiyni sait Minfin [Official website of the Ministry of Finance]. (n.d.). <https://index.minfin.com.ua>. Retrieved from <https://index.minfin.com.ua/ua/markets/stock/pfts/> [in Ukrainian]
6. Ofitsiyni sait Fondovoi birzhi «Perspektyva» [Official website of the "Perspektiva" Stock Exchange]. (n.d.). <http://fbp.com.ua>. Retrieved from: <http://fbp.com.ua/Turnover.aspx?period=2023>. [in Ukrainian]
7. Pakhomova, I. Gh., & Vashhenko, Je. O. (2017). Suchasnyi stan fondovykh birzh Ukrainy [The current state of stock exchanges in Ukraine]. *Efektivna ekonomika- Efficient economy*, 11. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5872> [in Ukrainian]
8. Solodkyj, M.O., Reznik, N.P., & Javorsjka, V.O. (2017). *Osnovy birzhovoi diialnosti [Basics of exchange activity]*. Kyiv: CP Komprynt [in Ukrainian].
9. Shevchenko A., Petrenko O., Kravchenko Y. (2021). Suchasnyi stan funktsionuvannia fondovykh birzh v Ukraini [The current state of functioning of stock exchanges in Ukraine]. *Suchasna ekonomika-Modern Economics*, 27(2021), 228-234. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V27\(2021\)-32](https://doi.org/10.31521/modecon.V27(2021)-32).